

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата педагогічних наук,
Агейкіної-Старченко Тетяни Володимирівни
на дисертаційне дослідження Лісової Алли Володимирівни
на тему «Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів
мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дослідження. Розвиток сучасної освітньої системи України спрямований на підвищення якості знань і вмінь здобувачів освіти, ґрунтується на національних культурних традиціях, модернізації педагогічного процесу й інформатизації освітнього простору. Закон України «Про освіту», «Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті» визначають основи реформування освітнього процесу, що полягають у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх учителів. Актуальність дисертаційної роботи Лісової А.В. визначається саме сучасними високими вимогами до майбутніх учителів мистецьких дисциплін, зокрема до особистості вчителя музики. Це зумовлює необхідність перегляду змісту, форм, методів, створення необхідних умов для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах і можливості вчителю творчо самореалізовуватися. У Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки одним із домінуючих напрямів визначено необхідність створення умов для формування творчої особистості майбутніх вчителів, зокрема і вчителя музики, реалізації і самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Актуальність посилюється реалізацією концепції «Нова українська школа» як провідної реформи МОН України, де звернено увагу на важливість застосування діяльнісного підходу, інтегративного та проєктного типів навчання, що дозволяє забезпечити успішний розвиток школярів на основі інтеграції мистецьких дисциплін із застосуванням технологій імпровізації, творчих проєктів, концертної діяльності тощо. Перевага, насамперед, надається умотивованому, творчому та відповідальному вчителю, здатному постійно професійно розвиватися, на власний розсуд обирати засоби та методи навчання, стратегії та способи дії, використовувати набутий досвід у самостійній практичній творчій діяльності, що відповідає універсальним художньо-естетичним цінностям і світоглядним позиціям.

Важлива роль у забезпеченні належної професійної підготовки педагогічних кадрів для шкільних установ відводиться педагогічним коледжам. Система професійної підготовки майбутніх учителів, а саме вчителя музики у педагогічних коледжах орієнтована на поліінтегрованість мистецької освіти, що спроможна адаптуватися та стабілізуватися в період прогресивних змін у сучасному освітньому процесі. Такі умови визначають актуалізацію проблеми вдосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх учителів.

Дисертант сформулював суперечності між: сучасними освітніми вимогами до підготовки вчителя мистецьких дисциплін як успішного організатора художньо-творчої діяльності зі школярами та недостатнім рівнем готовності здобувачів освіти до означеної роботи; необхідністю визначення та реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів у педагогічних коледжах та їх недостатнім теоретичним обґрунтуванням; необхідністю оволодіння здобувачами освіти професійними вміннями художньо-творчої діяльності та недостатнім методичним забезпеченням цього процесу в освітньому середовищі педагогічного коледжу. Дисертаційне дослідження спрямоване на усунення цих суперечностей, що надає йому актуальності та практичного спрямування.

Аналіз змісту дисертації. Заслуговує позитивної оцінки аналіз теоретико-методичних засад розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів у педагогічних коледжах в наукових дослідженнях, що дало можливість дисертанту визначити філософські, педагогічні, психологічні та мистецтвознавчі аспекти проблеми. На особливу роль занять мистецтвом у становленні особистості, насамперед, в естетичному вихованні учнів, а саме вихованні художніх інтересів, смаків, морально естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовних цінностей звертають увагу багато діячів культури й педагогів-дослідників. Серед них: О. Данченко, Д. Джола, І. Зязюн, Б. Кубланов, Ю. Петров, Б. Прокопович, О. Рудницька, В. Мазепа, А. Щербо. Проблему розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах розкрито у дослідженнях Н. Кузьміної, К. Платонова, В. Сластьоніна, Д. Узнадзе. Проблеми формування мистецької компетенції майбутнього вчителя музики знайшли відображення у наукових працях Т. Грінченко, С. Гурова, О. Палатайко, Н. Самохіної. Формування професійних творчо-виконавських якостей у фаховій підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва висвітлено у дослідженнях В. Бриліної, В. Бутенко, Л. Василенко, І. Гавран, Л. Гусейнова, А. Козир, Л. Лимаренко, Н. Мозгальнової, М. Мороз, О. Полатайко, В. Фрицюк, В. Черкасова, К. Щедролоєва. Критичний аналіз літературних джерел уможливив дисертанту виявлення деяких розбіжностей у поглядах дослідників на цю проблему, що зумовило потребу її додаткового поглиблення і вивчення.

Також, це дозволило дисертанту обґрунтувати актуальність обраної теми, визначити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслити його методологічну та теоретичну основу, схарактеризувати методи дослідження, сформулювати гіпотезу.

Основні концептуальні положення враховувалися дисертантом у *гіпотезі дослідження*, яка полягає в припущенні, що ефективність розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах суттєво підвищиться за таких педагогічних умов: доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових

освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики..

У першому розділі – «Теоретичні основи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах» – проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження, розкрито суть основних понять: «мистецька діяльність», «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», конкретизовано поняття «творчість», «творча особистість», «мистецькі дисципліни», «розвиток творчого потенціалу».

З'ясовано, що в багатоаспектних трактуваннях науковців міститься спільна думка про необхідність засвоєння фундаментальних знань, набуття вмінь і навичок художньо-творчої діяльності як головного показника розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, зокрема майбутніх учителів музики до практичного застосування набутих компетенцій і прагнення до розвитку особистого творчого потенціалу.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності визначається як інтегрована властивість особистості, що включає комплекс професійно-творчих знань, умінь, навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та досвіду їх застосування в практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

До основних напрямів використання художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін у контексті розвитку їхнього творчого потенціалу віднесено: пізнавально-дослідницьку роботу в галузі мистецтва; трактування (інтерпретація) художніх творів; написання власних творів і репрезентація їх здобувачами освіти; самостійну методично-практичну роботу у художньо-творчих проектах.

Досліджено, що художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін спрямована на розвиток власного творчого потенціалу зумовлена цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психологічних, педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та операційної складових (наявністю професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

Визначення сутності поняття розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності дозволило виокремити основні компоненти, до яких віднесено: *мотиваційно-пізнавальний*, котрий визначає особливості мотиваційної сфери здобувача освіти під час професійної підготовки до здійснення художньо-творчого процесу в закладах освіти; сформованість позитивного ставлення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності; наявність стійкої мотивації, що забезпечує оволодіння інноваційними технологіями художньо-творчої діяльності; *творчо-діяльнісний*, що визначає розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів

мистецьких дисциплін у процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, у набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних); *операційно-технологічний*, що передбачає готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм для самостійного розв'язання визначених завдань.

Визначено, що розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін неможливий без систематично організованого процесу на основі взаємозв'язків різних видів мистецтва та системи знань і вмінь, здобутих у процесі навчання. Як важливий показник повноцінного розвитку творчого потенціалу особистості художньо-творча діяльність може функціонувати як педагогічний засіб у структурі професійної освіти майбутнього вчителя мистецьких дисциплін та як спосіб організації освітньому процесу, спрямованого на оволодіння методами та прийомами організації різновидів означеної діяльності.

У другому розділі – «Педагогічні умови та модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах» – розроблено модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін; обґрунтовано педагогічні умови та представлено методику їх реалізації.

Розроблена модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін містить: 1) *цільовий блок*, котрий включає постановку мети та завдань (формування мотивації, спрямування інтересів та потреб у художньо-творчій діяльності, накопичення мистецького досвіду, розвиток творчої активності, ініціативності, здатності до самостійної творчої діяльності); методологічні підходи (діяльнісний, креативний, інтегративний); принципи мистецької та педагогічної освіти (єдності теорії і практики, цілісності, художності, спонукання до творчої самовираженості, самореалізації, урізноманітнення видів і форм, емоційності, рефлексії); 2) *методичний блок* – педагогічні умови; методи, прийоми (бесіди, спостереження, методи співтворчості, аналізу музичних вистав, театралізації, художньої інтерпретації); організаційні форми (практичні заняття, самостійна робота, концертна діяльність, музично-театральні постанови, творчі ігри, тренінги, вправи, художньо-творчі заходи); 3) *технологічний блок* – методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності; 4) *результативний блок* – компоненти / критерії (мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний); рівні сформованості (високий, середній, низький); очікуваний результат (підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах).

Визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність методики реалізації *педагогічних умов* розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін (доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів

мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики). Реалізація запропонованих умов включала комплекс педагогічних заходів, творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи здобувачів освіти, спрямованих на здійснення освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Обґрунтовано необхідність набуття *музично-виконавських умінь* виявлення власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, креативної інтерпретації музичних творів; *сценічно-артистичних умінь*, наявність яких сприяє успішній самореалізації особистості та розв'язанню різних професійно-творчих завдань; набуття *організаційно-конструктивних умінь* майбутніми вчителями музики, котрі вимагають сформованих умінь планувати етапи роботи над художньо-творчим заходом, установлювати взаємозв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецької інтеграції; добирати відповідний репертуар заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтв; проводити репетиції; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Розроблена методика реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін реалізовувалася в три етапи: мотиваційно-інформаційний, творчо-діяльнісний і творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) був спрямований на формування позитивної мотивації здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності та набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах художньо-творчої діяльності, потреби в активній творчій участі під час художньо-творчої діяльності шляхом проведення бесід, групових дискусій, спостереження й аналізу різновидів художньо-творчої діяльності.

Метою другого етапу (творчо-діялісного) було формування у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу на основі залучення здобувачів освіти до осмислення та збереження художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців із застосуванням творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі в різних формах художньо-творчої діяльності.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок (складання сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів) та сприяв розв'язанню завдань розвитку в здобувачів освіти здатності до самостійної активної художньо-творчої діяльності із застосуванням нових освітніх технологій; формування навичок застосування інтегрованих методів організації художньо-творчої

діяльності з метою розвитку їхнього творчого потенціалу, продуктивної взаємодії і конструктивної критики.

Розроблено змістово-технологічне забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах. Впроваджено у навчально-виховний процес педагогічних коледжів методики розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, а саме – розроблено методичні рекомендації, матеріали яких можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін та керівників творчих колективів в педагогічних коледжах. На цій основі розроблена методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що здатна позитивно впливати на процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін та залежить від усвідомлення власної творчої роботи для виховання здобувачів освіти.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах» – представлений аналіз результатів експериментального дослідження розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Формувальний етап експерименту (2016-2017 р.р.) проходив на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу. Проведений аналіз даних експериментального дослідження у порівнюваних групах (КГ і ЕГ) засвідчив статистично значимі відмінності між рівнями сформованості професійної готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах. Було виявлено, що педагогічні умови та розроблена методика цілеспрямованого розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах позитивно вплинули на рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Розрахунки проведено грамотно, доведено вірогідність отриманих результатів.

Дослідження Лісової А.В. має незаперечну наукову новизну. До найважливіших наукових результатів віднесено: *що вперше визначено й обґрунтовано* педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах: доповнення змісту суспільно-гуманітарних та професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики; *визначено* компоненти, критерії, показники та рівні сформованості творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; *розроблено* модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах; *розроблено* змістово-технологічне забезпечення розвитку творчого потенціалу

майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах; *уточнено* структуру творчого потенціалу здобувачів освіти в гуманітарно-педагогічних коледжах; *подальшого розвитку* набули положення щодо удосконалення форм і методів підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін щодо розвитку творчого потенціалу особистості у гуманітарно-педагогічних коледжах.

Практичне значення дисертаційного дослідження Лісової А.В. полягає у: розробці та впровадженні в освітній процес педагогічних коледжів методики розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін; розробці методичних рекомендацій «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу», матеріали яких можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін і керівників творчих колективів у педагогічних коледжах.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне висловити окремі *зауваження та побажання*:

1. При дослідженні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін як наукової категорії, автору, на нашу думку, бажано дещо розширити власне аналіз наукових положень, доповнивши його обґрунтуванням позиції автора із досліджуваної проблематики.
2. У роботі подекуди наявні деякі неточності у формулюванні таких термінів, як «освітній процес» (натомість використано «навчально-виховний процес»), «заклади освіти», «заклади загальної середньої освіти» (натомість використано «загальноосвітні заклади»). Рекомендуємо врахувати нові формулювання означених термінів відповідно до чинного Закону України «Про освіту».
3. У дисертаційній роботі зустрічаються мовленеві та стилістичні огріхи, зокрема русизми.
4. Дисертантка пропонує формування експериментальної та контрольної груп уже на констатувальному етапі дослідження. Вважаємо за доцільне уточнити програму дослідження на цьому етапі та посилити аналітичний опис результатів опрацювання матеріалів діагностики в обох зазначених групах респондентів.
5. У дисертації, в додатках бажано було б більше інформації представити з методичних рекомендацій «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу».

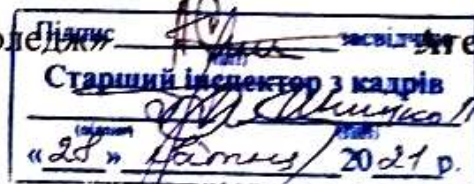
Результат нашої експертизи цієї кандидатської дисертації *на тему* «Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, які переформатуються з урахуванням виклику пандемії COVID-19» Лісова А.В. має педагогічний досвід і розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, які переформатуються з урахуванням виклику пандемії COVID-19, які існують в освітній галузі та запропонувати власні шляхи їх подолання.

Висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам. Висловлені зауваження є дискусійними і не впливають на загальну високу оцінку науково-педагогічного дослідження Лісової А.В. Дослідження є закінченим і самостійним, має актуальну тему, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, а також є вагомим для теорії і методики професійної освіти. Поставлені завдання виконано, наукові розробки, навчально-методичні матеріали впроваджено в низці закладів вищої освіти України.

Отже, дисертаційне дослідження на тему «Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» до кандидатських дисертацій, а її автор – Лісова Алла Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики
музичного виховання
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Лісейкіна-Старченко Т.В.